

Aoc's onderweg naar competentiegericht beoordelen

Citogroep-uitgave routebeschrijving voor mbo-docenten

Met de komst van een competentiegerichte kwalificatiestructuur doen ook andere beoordelingsvormen hun intrede bij de mbo-afdelingen van aoc's. De toetsing van afzonderlijke deelkwalificaties maakt met proeven van bekwaamheid grotendeels plaats voor vakoverstijgende beoordelingen. De Cito-uitgave "Naar competentiegericht toetsen in het groene onderwijs" biedt docenten daarbij de helpende hand.

Na vier jaar opleiding krijgt een leerling de leiding over een bedrijf. Wanneer hij erin slaagt een aantal jaren zijn bedrijf succesvol te runnen, verdient hij het diploma van zijn beroepsopleiding. De leerling heeft bewezen over de juiste beroepshouding, voldoende kennis en de bij zijn vak passende vaardigheden te beschikken. "Uiteraard is deze toetsvorm een illusie. Opleidingen lopen hiermee tegen talloze praktische problemen op. Een proeve van bekwaamheid als beoordelingsvorm vormt vooralsnog de meest natuurgetrouwe afspiegeling van een beroepssituatie", aldus opleidingskundige Jurriaan Steen.

Competentiegericht beoordelen

De omschakeling naar een competentiegerichte kwalificatiestructuur brengt de introductie van andere toetsvormen met zich mee. Veel docenten vinden dit lastig. De toetsing

van afzonderlijke deelkwalificaties verdwijnt in veel gevallen en maakt plaats voor een combinatie van portfolio's en proeven van bekwaamheid als toetsvormen. Steen stelt dat met de introductie van proeven van bekwaamheid een moeilijke vorm van toetsing binnen het onderwijs zijn intrede heeft gedaan. Dit geldt zeker voor de algemeen vormende deelkwalificaties. Het is de opdracht om te komen tot een goede integratie van bij elkaar passende deelkwalificaties. Ook het portfolio speelt een rol. Hierin verzamelt de leerling met behulp van een persoonlijk ontwikkelingsplan regelmatig bewijzen van zijn leeractiviteiten. Het portfolio kan dienen als toelatingsbewijs voor deelname aan een proeve van bekwaamheid. 'Naar competentiegericht beoordelen in het groene onderwijs' geeft een toelichting op de theoretische achtergronden van bij een competentiegerichte kwalificatiestructuur passend toetsmateriaal en verduidelijkt dit met een aantal praktijkvoorbeelden. Steen maakte samen met Jos Winkels, projectleider MBO Groen van de Citogroep, het

boekje 'Naar competentiegericht beoordelen in het groene onderwijs' als hulpmiddel bij het maken van nieuwe toetsvormen. Dit boekje bestaat uit honderd pagina's en rolt binnen afzienbare tijd in de brievenbussen van de examensecretarissen van aoc's. In deze uitgave beperken de auteurs zich uit pragmatische overwegingen slechts tot theoretische informatie over het portfolio. Steen: "Er bestaat al ander materiaal van de Citogroep met veel praktische informatie over portfolio's. In deze uitgave leggen we de nadruk op de proeve van bekwaamheid"

Grote veranderingen

De proeve van bekwaamheid weerspiegelt de laatste ontwikkelingen op het terrein van toetsing. Menig docent herinnert zich nog de schriftelijke toetsing van praktijkvakken. Winkels neemt daarbij de onderhouds- en reparatiewerkzaamheden van tractoren bij het vak Techniek als voorbeeld. Leerlingen noteerden tijdens een repetitie

FOTO: GERIT STRIJBS

◀ **Jos Winkels (l) en Jurriaan Steen:**
*Beoordelen is meer dan het aanstrepen
 van fouten of afvinken van handelingen*

bekwaamheid dient als terugblik maar tegelijkertijd als planning.”

Landelijk voorgeschreven materiaal

Bij een competentiegerichte kwalificatiestructuur rust op individuele aoc's de taak zelfstandig beoordelingsmateriaal te ontwikkelen. Landelijk door de Citogroep voorgeschreven proeven van bekwaamheid vergroten wel de uniformiteit, maar misstaan volgens Winkels bij de huidige onderwijsvisie. De beoordeling van leerlingen vindt plaats in de beroepssituatie. Deze loopt per regio uiteen. Zo verschilt de aanpak van veehouders in kleigebieden enigszins van die van hun collega's op de zandgrond. Winkels: "Een op landelijke afname ontwikkelde toets gaat gedeeltelijk voorbij aan de specifieke eigenschappen van regio's en bedrijven. Daarmee vergroten we de afstand naar de praktijk." Ook voeren aoc's de competentiegerichte kwalificatiestructuur in een verschillend tempo in. Daarom namen de auteurs meerdere varianten van proeven van bekwaamheid in hun uitgave op. Voor sommige aoc's bieden de blauwdrukken van toetsen naast de indicatoren ook een omschrijving van de bekwaamheden en een leidraad voor de beoordeling. Voor andere aoc's lieten de auteurs de omschrijving van de bekwaamheden bewust achterwege. Winkels: "In de aanloopfase bieden richtlijnen extra steun. Aan de andere kant bestaat het risico dat ze minder recht doen aan de reële situatie." Wel stelt hij dat aoc's zaken als de beroepspraktijk, zelfsturing, reflectie en beroepshouding in alle varianten terugvinden omdat hij dit als onlosmakelijke elementen van competentiegericht toetsen beschouwt. Winkels constateert dat docenten uit het groene onderwijs positief staan tegenover de ontwikkeling van proeven van bekwaamheid. Ook nu al richt menig docent zich met het toetsmateriaal al op beroepssituaties. Ze vinden het vanzelfsprekend dat het beoordelingsmateriaal aansluit bij de beroepspraktijk. De introductie van deze toetsvorm betekent voor hen geen →

de op een tekening afgebeelde onderdelen van een tractor. Met een grondige theoretische kennis scoorden zelfs leerlingen met twee linkerhanden ruime voldoende voor praktijkvakken. De resultaten van een proeve van bekwaamheid laten zien hoe een leerling daadwerkelijk in de praktijk functioneert.

Voor docenten leidt de introductie van proeven van bekwaamheid tot grote veranderingen. Winkels noemt een aantal verschillen met beoordelingsvormen uit het verleden. Proeven van bekwaamheid sluiten aan op het competentiegerichte onderwijs waarbij kennis, vaardigheden en houdingsaspecten uit meerdere deelkwalificaties in een duidelijk herkenbare beroepssituatie in één proeve aan bod komen. De titel van de Citogroep-publicatie geeft volgens hem al inzicht in de verschillen tussen de huidige en toekomstige toetsvormen. Winkels en Steen

kozen een bij de onderwijskundige ontwikkelingen passende titel voor hun boekje. Beoordelen paste beter bij proeven van bekwaamheid dan toetsen. Winkels: "Beoordelen duidt op een bredere ontwikkeling. Velen associëren toetsen nog met het aanstrepen van fouten en het afvinken van handelingenlijsten." Portfolio's en proeven van bekwaamheid bieden meer. Ze houden de leerlingen tevens een spiegel voor en bieden hen de gelegenheid tekortkomingen te corrigeren. Ze gelden niet als afsluiting maar als onderdeel van de studie. Ze geven inzicht in de capaciteiten van leerlingen en dienen tevens als vertrekpunt voor het vervolg van hun opleiding. Een proeve van bekwaamheid stelt leerlingen in staat hun tekortkomingen te inventariseren en daar hun studieprogramma op aan te passen. Winkels: "Met een toets sluit je een onderdeel van de opleiding af. Een proeve van

revolutie. Met hun bestaande toetsmateriaal van deelkwalificaties richten ze zich echter nog op specifieke onderdelen van beroepssituaties terwijl proeven van bekwaamheid een praktijk situatie als geheel omvatten. Winkels: “Wij bespeuren dan ook nauwelijks onwil. Wel maken sommige docenten

zich ongerust, omdat ze de eisen niet kennen.” Hij stelt echter ook een groeiende behoefte aan wat meer rust vast in het groene onderwijs. Deze tak in het beroepsonderwijs kenmerkt zich door snel opeenvolgende veranderingen. Hij pleit er daarom voor bij eventuele aanpassingen in de toe-

komst niet het gehele systeem, maar alleen de knelpunten aan te pakken: “Laten we bij een lekkende badkamer niet meteen het hele huis slopen.”

Gerrit Strijbis